

KÖNYVTÁRI TREND/ JELENTÉSEK

2015-2022 / 2023 / 12.

KÖNYVTÁRI
PÉNZÜGYEK
2015-2022

ORSZÁGOS
SZÉCHÉNYI
KÖNYVTÁR

KÖNYVTÁRI PÉNZÜGYEK

BEMUTATJUK A MAGYARORSZÁGON MŰKÖDŐ KÖNYVTÁRAK ÉS KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSI KÖZPONTOK BEVÉTELEINEK ÉS KIADÁSAINAK ALAKULÁSÁT.

A *Könyvtári pénzügyek* című jelentésben az országos könyvtári statisztika adatai alapján mutatjuk be a Magyarországon működő könyvtárak, illetve könyvtári szolgáltatási pontok bevételeinek és kiadásainak alakulását a 2015 és 2022 közötti időszakra vonatkozóan. A jelentés négy témakörben mutatja be a magyarországi könyvtárak pénzügyei-re vonatkozó trendeket.

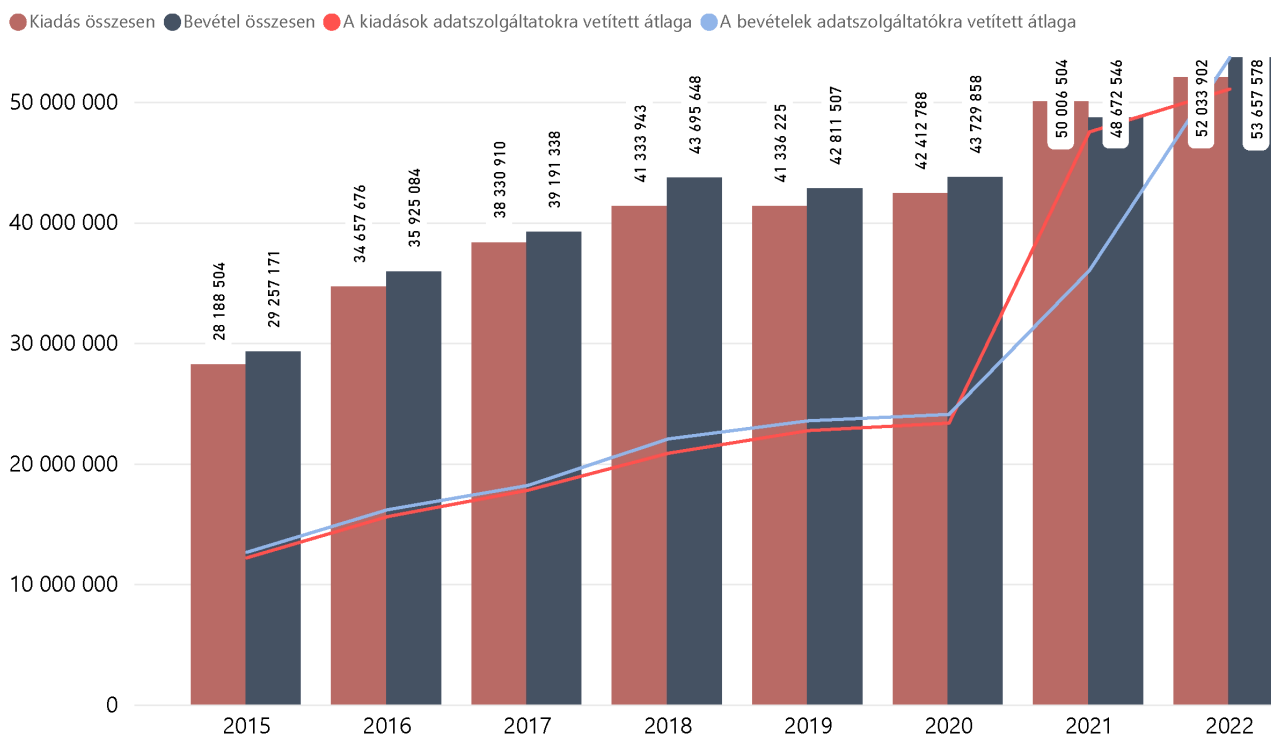
1. Módszertani megjegyzések;
2. A könyvtárak összes bevétele és kiadása;

3. A könyvtárak főbb bevételi forrásai és kiadási céljai;
4. Állománygyarapításra fordított kiadások;
5. Személyi juttatásokra fordított kiadások.

MÓDSZERTANI MEGJEGYZÉSEK

A statisztikai adatlap pénzügyi tábláját 2014 óta az ellátott szolgáltatóhelyek mellett a tag- és fiókönyvtáraknak sem kell kitölteniük, és ezért döntő többségük a gyakorlatban sem szolgáltatott adato-

A KÖNYVTÁRAK ÖSSZES BEVÉTELE ÉS KIADÁSA (EZER FT)

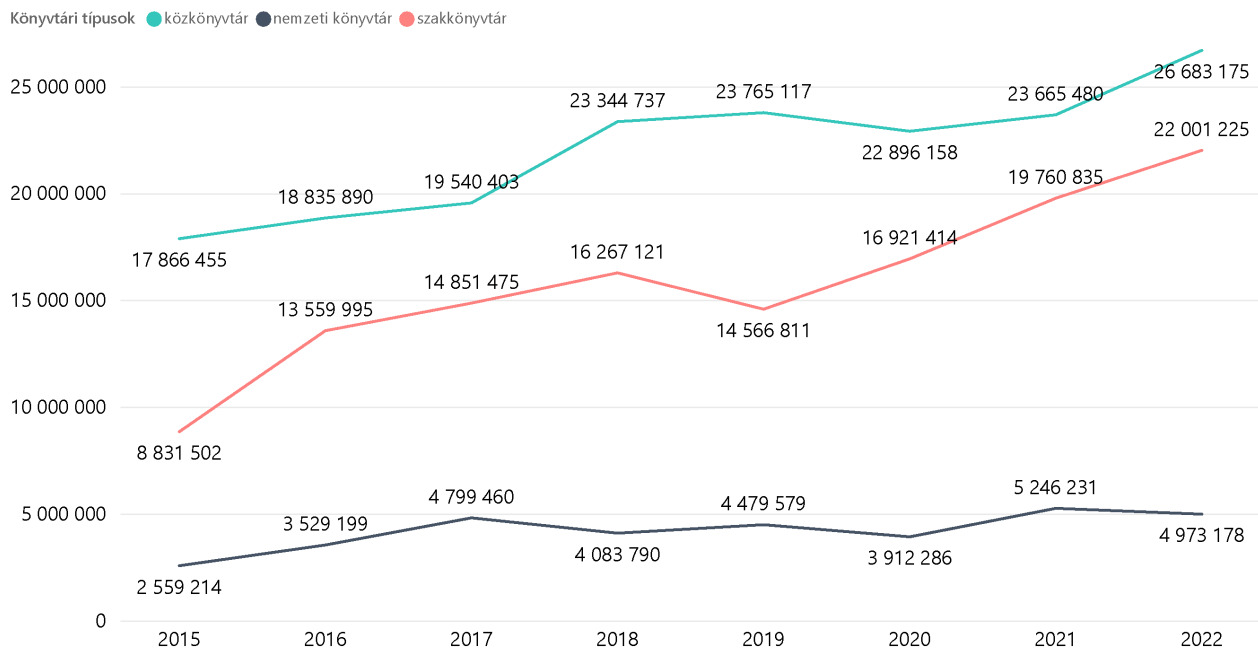
1. ábra A könyvtárak összes bevétele és kiadása (ezer Ft)

kat. Az ilyen könyvtári szolgáltatási pontok 2015–2022-es rekordjaiban a tévesen vagy duplán megadott adatokat a harmonizált idősoros állományból töröltük. Azonban a tag- és fiókkönyvtárak pénzügyi adatait, az ellátott szolgáltatóhelyekétől eltérően, a központi könyvtár adatlapja elvileg tartalmazza. Jelen pénzügyi riportban ezért nem szerepelnek a Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR) keretében ellátott szolgáltatóhelyek, azonban a vármegyei, fővárosi és városi könyvtárak fiókkönyvtárait, valamint az ellátó könyvtári adatlapokat az elemszámok és így az átlagok számításakor figyelembe vesszük.

A fentiek következtében jelen pénzügyi riport a 2022-es évre vonatkozóan 576 darab könyvtári

szolgáltatási pont adatain (jelentésén) alapul. Ez az érték a 2021-es év darabszámával nagyjából megegyezik (595), azonban jóval kevesebb, mint a 2015-ös 1309 vagy akár a 2020-as 1027 darab. Ennek egyik fő oka a módszertan változása mellett, hogy sok könyvtár, így például a felsőoktatási szakkönyvtárak (ELTE, MTA) 2021-től összevontan kezdték a pénzügyi adataikat jelenteni. A bevételek és kiadások évenkénti változásainak értelmezésekor tehát mindenképpen figyelembe kell venni, hogy a pénzügyi adatokat közlő, önálló gazdasági egységként működő könyvtári szolgáltatási pontok számának változása nagy hatást gyakorol az átlagértékekre (lásd az 1. ábrán a 2021-től megugró átlagokat), míg az értékösszegekre összeségében nincs hatással.

A KÖNYVTÁRAK ÖSSZES BEVÉTELE FŐBB KÖNYVTÁRTÍPUSOK SZERINT

2. ábra A könyvtárak összes bevétele főbb könyvtártípusok szerint (ezer Ft)

KÖNYVTÁRAK ÖSSZES BEVÉTELE ÉS KIADÁSA

A vizsgált könyvtárak együttes bevételeinek összege a 2015-ös 29 257 171 000 forintról 2022-re 53 657 578 000 forintra emelkedett. A bevételek növekedése 2015 és 2018 között dinamikusabb volt, míg 2018 és 2020 között inkább stagnálás, majd 2021-től ismételt emelkedés figyelhető meg. A kiadások összegének tendenciája hasonlóan alakult, 28 188 504 000 forintról 52 033 902 000 forintra emelkedett a vizsgált időszakban (1. ábra).

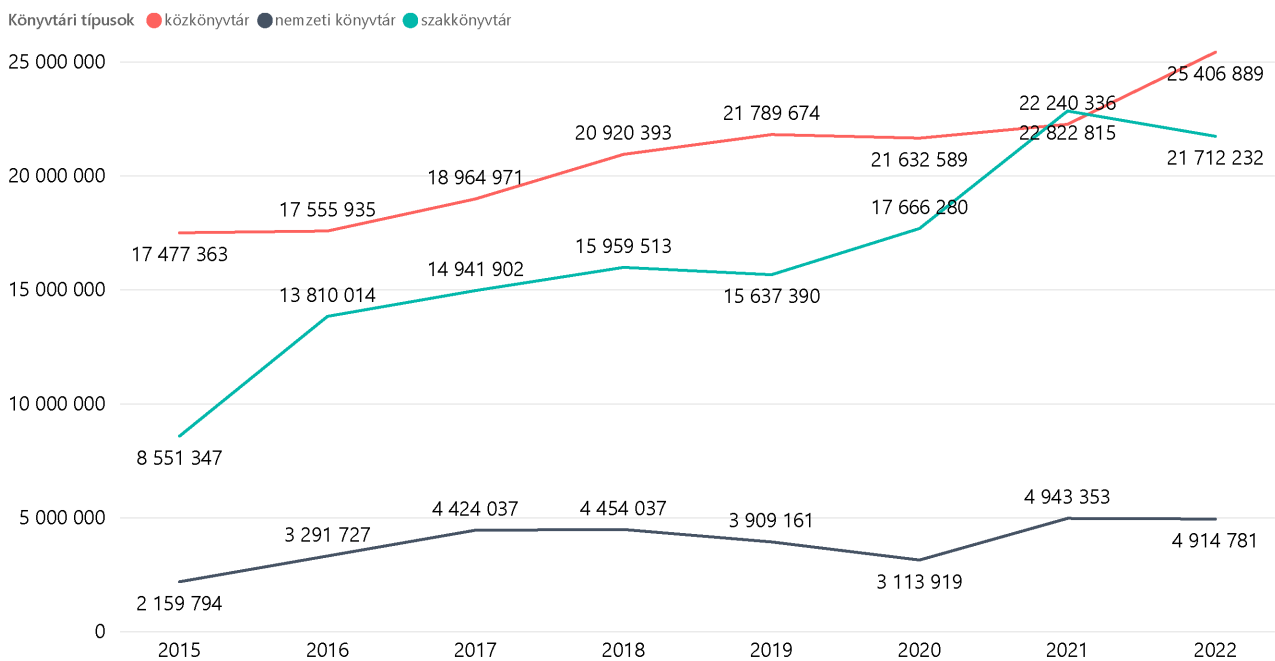
A bevételek nagyságrendjét tekintve a könyvtárak között a legnagyobb súlyt a közönyvtárak képviselik, amelyek 2022-ben együttesen 26,6 milliárd forintos forráshoz jutottak. A főbb könyvtártípusok közül a második legnagyobb összeg a szakkönyvtárakhoz került, amelyek 2021-ben 22 milliárd forintos összegből gazdálkodhattak, míg a nemzeti könyvtár közel 5 milliárdos támogatást kapott. A bevételek minden vizsgált könyvtártípusban jelentősen emelkedtek 2015-höz képest (2. ábra). Tavaly 2021-hez képest további 10-15%-kal

emelkedtek a közkönyvtárak és a szakkönyvtárak bevételei, ám az infláció miatt ez nagyjából szinten tartást jelent. A nemzeti könyvtár forrásai ezzel ellentétben nem emelkedtek, hanem kismértékben apadtak tavaly, így folytatták a hullámzó tendenciát.

A kiadások nagyságrendjét tekintve is azonos sorrend figyelhető meg, mint amit a bevételek esetében már láttunk. A legnagyobb súlyt a közkönyvtárak képviselik, majd a szakkönyvtárak és a

nemzeti könyvtár következnek. 2021-ig a könyvtárak kiadásai mindhárom fő könyvtártípusban követték a bevételek változásainak dinamikáját, és a forrásoldal által megszabott kereteken jellemzően csak a szakkönyvtárak terjeszkedtek túl a vizsgált időszakban. Azonban 2022-ben ez megváltozott: a szakkönyvtárak esetében a kiadások növekedése megtört (csökkent), így tavaly a közkönyvtárak mellett a szakkönyvtárak is a forrásaik szabta kereteken belül gazdálkodtak (3. ábra).

A KÖNYVTÁRAK ÖSSZES KIADÁSA FŐBB KÖNYVTÁRTÍPUSOK SZERINT (EZER FT)

3. ábra A könyvtárak összes kiadása főbb könyvtártípusok szerint (ezer Ft)

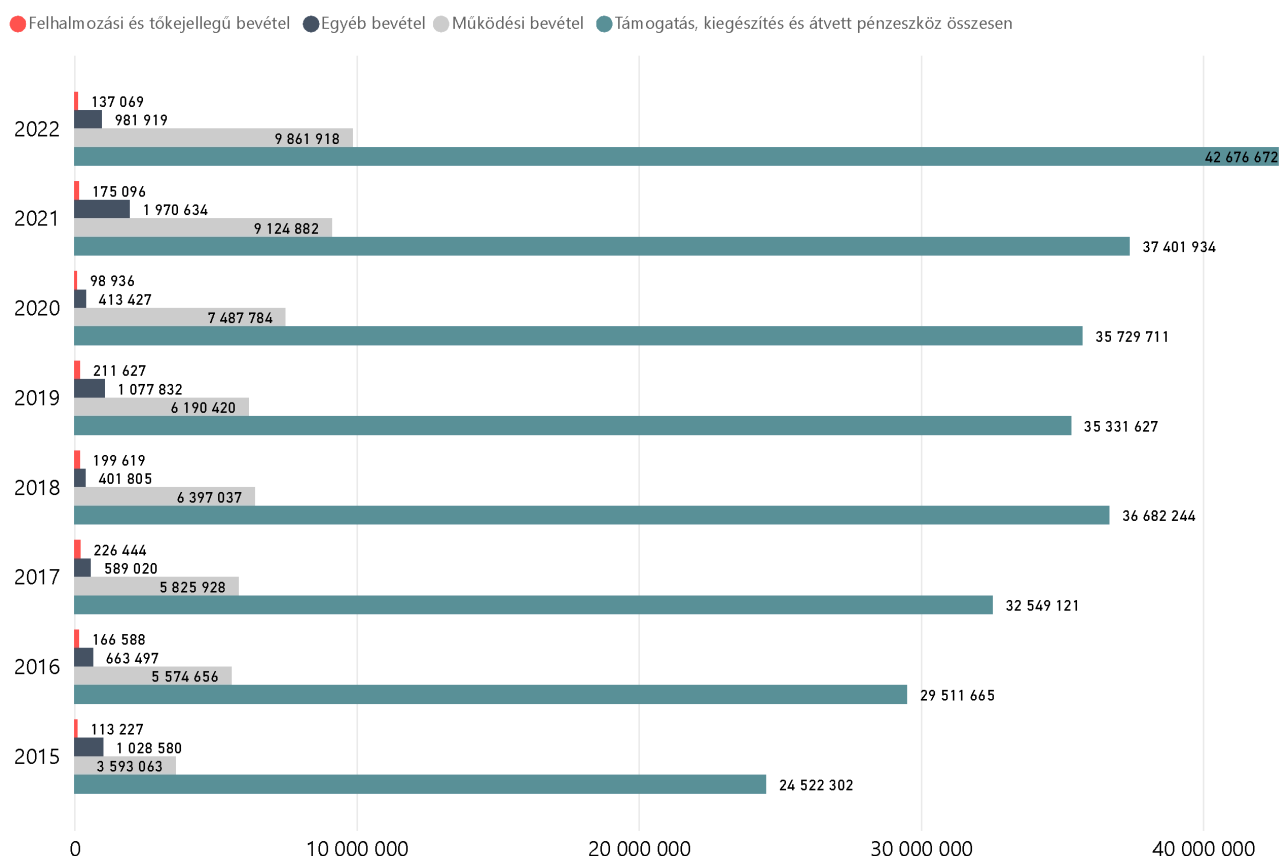
A KÖNYVTÁRAK FŐBB BEVÉTELI FORRÁSAI ÉS KIADÁSI CÉLJAI

Az összbevételeken belül a legnagyobb forrást a fenntartói támogatás, kiegészítés jelenti, és ennek emelkedése felelős az összbevételek 2015 és 2018 közötti dinamikus növekedéséért is. A fenntartóktól származó források a 2015-ös 24,52 milliárd forintról 2022-re 42,67 milliárd forintra emelkedtek. A könyvtárak számára a második legjelentősebb bevételi forrást a működési bevételek jelentik, amelyek 3,6 milliárd forintról 9,86 milliárd forintra emelkedtek 2015 és 2022 között. A felhalmozási és tőkejellegű bevételek, valamint az egyéb bevételek a könyvtárak fenntartásához csak kismértékben járulnak hozzá. Előbbiek nagyságrendileg 100-200

millió, míg utóbbiak 400-1000 millió forint között ingadoztak a vizsgált időszakban (4. ábra). Utóbbi esetében még érdemes megjegyezni, hogy 2019-től jelentősen csökkent az egyéb bevételt jelentő könyvtári szolgáltatási pontok (egységek) száma (nagyságrendileg 1000-ról 600-ra), ami részben a gazdálkodását tekintve nem önálló könyvtárak számának növekedéséből is fakad.

A kiadási célok között a legnagyobb súlyt a személyi juttatások képviselik, amelyek összege 2015 és 2022 között szintén jelentősen emelkedett. A könyvtárak által személyi juttatásokra fordított pénzüsszeg a 2015-ös 13,27 milliárd forintról 23 milliárd forintra növekedett 2022-re. A bérjellegű kifizetésekkel összefüggő munkáltatói járulékok

A KÖNYVTÁRAK BEVÉTELEI FORRÁSOK SZERINT (EZER FT)

4. ábra A könyvtárak bevételei források szerint (ezer Ft)

ugyanakkor 3,63 milliárd forintról 3,17 milliárd forintra mérséklődtek. A könyvtárak kiadásai között a második legnagyobb tételt a dologi kiadások jelentik. Ezek az állománygyarapításra fordított költségek nélkül számítva 3,21 milliárd forintról 14,57 milliárd forintra emelkedtek az előző nyolc év során, aminek a háttérben elsődlegesen a megemelkedett rezsiköltségek állhatnak. Más típusú kiadások tekintetében (felújítási, illetve egyéb kiadások) összességében nem történt nagyobb érdemi változás (5. ábra).

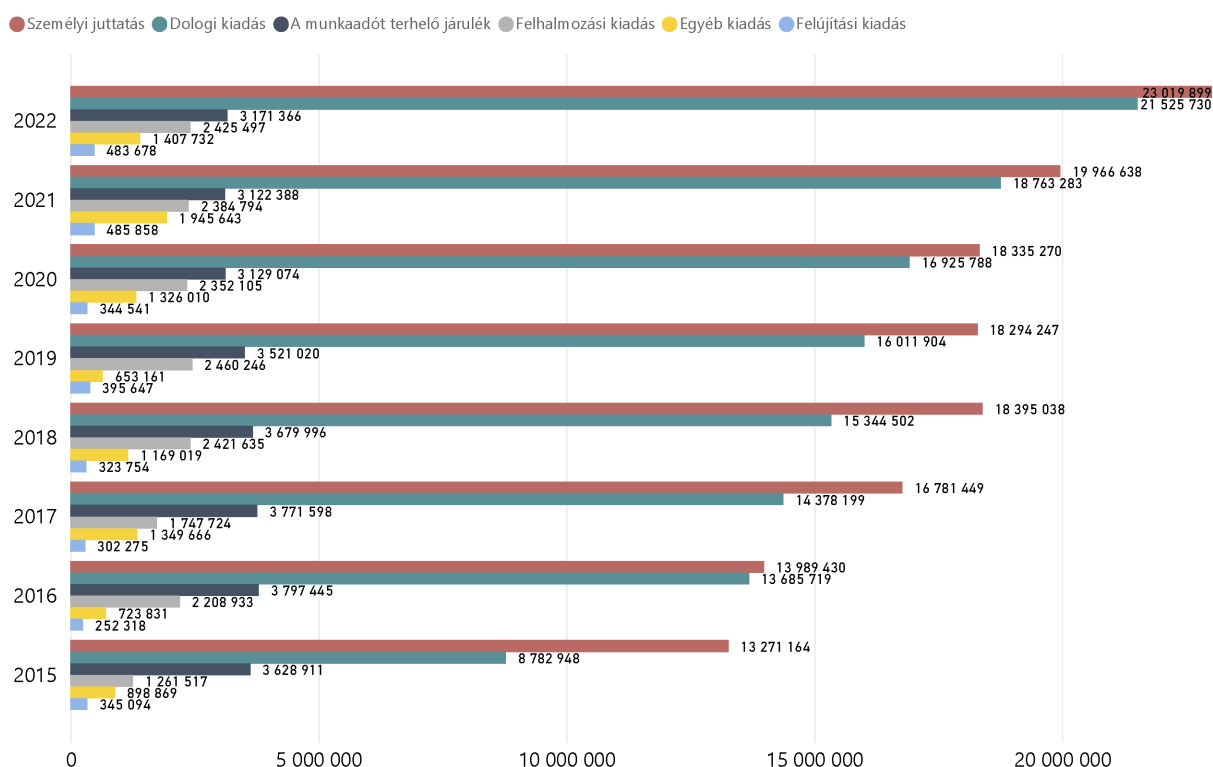
ÁLLOMÁNYGYARAPÍTÁSRA FORDÍTOTT KIADÁSOK

Az állománygyarapításra fordított kiadásokat főbb könyvtártípusok szerint megvizsgálva megállapítható, hogy a legnagyobb összeget a szakkönyvtárak fordítják erre a célra, majd a közkönyvtárak következnek. A szakkönyvtárak által e célra kifi-

zetett számlák összege 2022-ben is meghaladta a 4 milliárd forintot – 2015 óta még nem volt egymást követő két évben ilyen magas szinten. A közkönyvtárak esetében ennél mérsékeltebb változásokról, inkább stagnálásról beszélhetünk az előző hét éves időszakra visszatekintve, hiszen a 2015-ös 2 milliárd forinthez képest némi hullámmás után 2022-ben 2,57 milliárd forintot fizettek ki erre a célra, ami némi csökkenést jelent a 2021-es 2,74 milliárd forinthez képest. A nemzeti könyvtár esetében 2015 óta a legalacsonyabb értéket regisztráltuk, mindösszesen 2,3 millió forintot fordított erre a célra. Azonban ez nem szokatlan, mivel különleges helyzetéből adódóan nagyságrendileg csak kisebb összegeket fordít állománya évi gyarapítására. A nemzeti könyvtár hatályos kormányrendelet¹ által előírt, ellenszolgáltatás nélküli kötelezpéldány-szolgáltatási kötelezettség kedvezményezettjeként csak kevés dokumentumot vásárol, így az

¹ 717/2020. (XII. 30.) Korm. rendelet a kiadványok kötelezpéldányainak szolgáltatásáról, megőrzéséről és használatáról. Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2000717.kor>

A KÖNYVTÁRAK KIADÁSAI CÉLOK SZERINT

5. ábra A könyvtárak kiadásai célok szerint (ezer Ft)

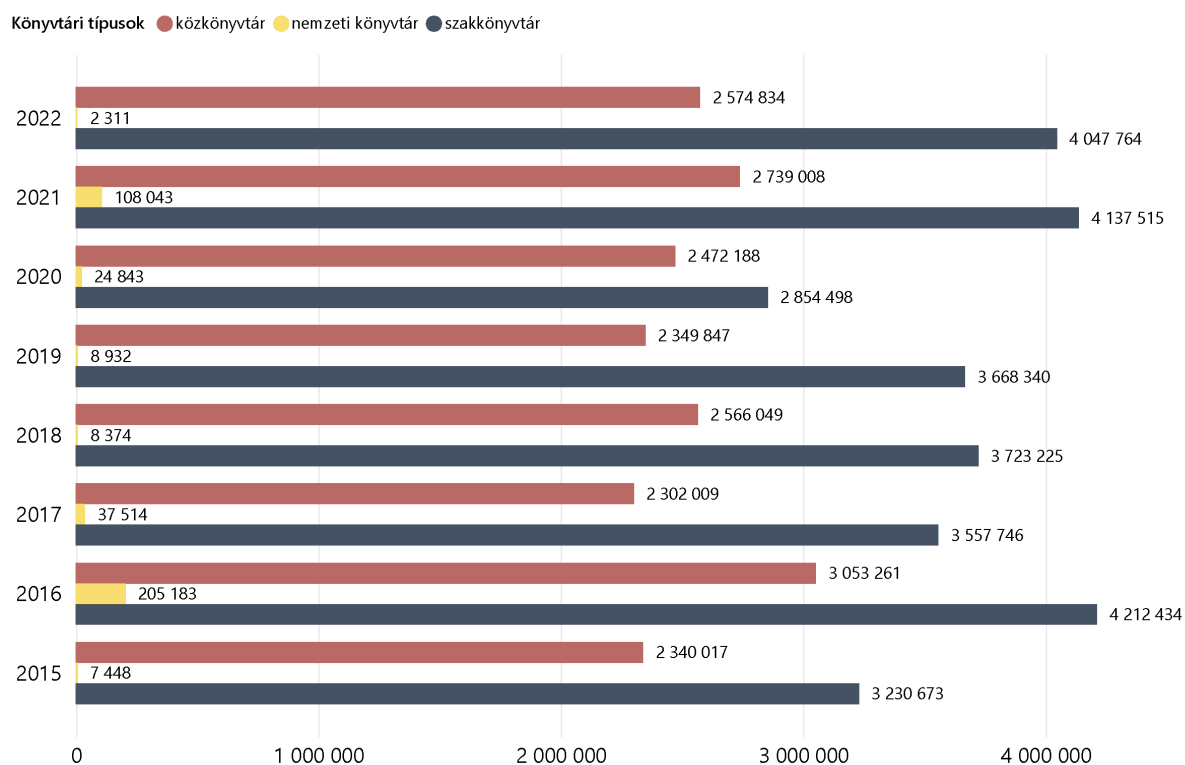
általán állománygyarapításra kifizetett számlák végösszege (2016-ot és 2021-et kivéve) 100 millió forint alatt maradt. (6. ábra).

SZEMÉLYI JUTTATÁSOKRA FORDÍTOTT KIADÁSOK

A könyvtárak személyi juttatásokra fordított kiadásai összességében emelkedő tendenciát mutatnak. 2015-ben mindösszesen 13,27 milliárd forintot, 2022-ben pedig már 23,02 milliárd forintot költöttek erre a célra. A főbb könyvtártípusok közül a legnagyobb jövedelemtömeget a közkönyvtá-

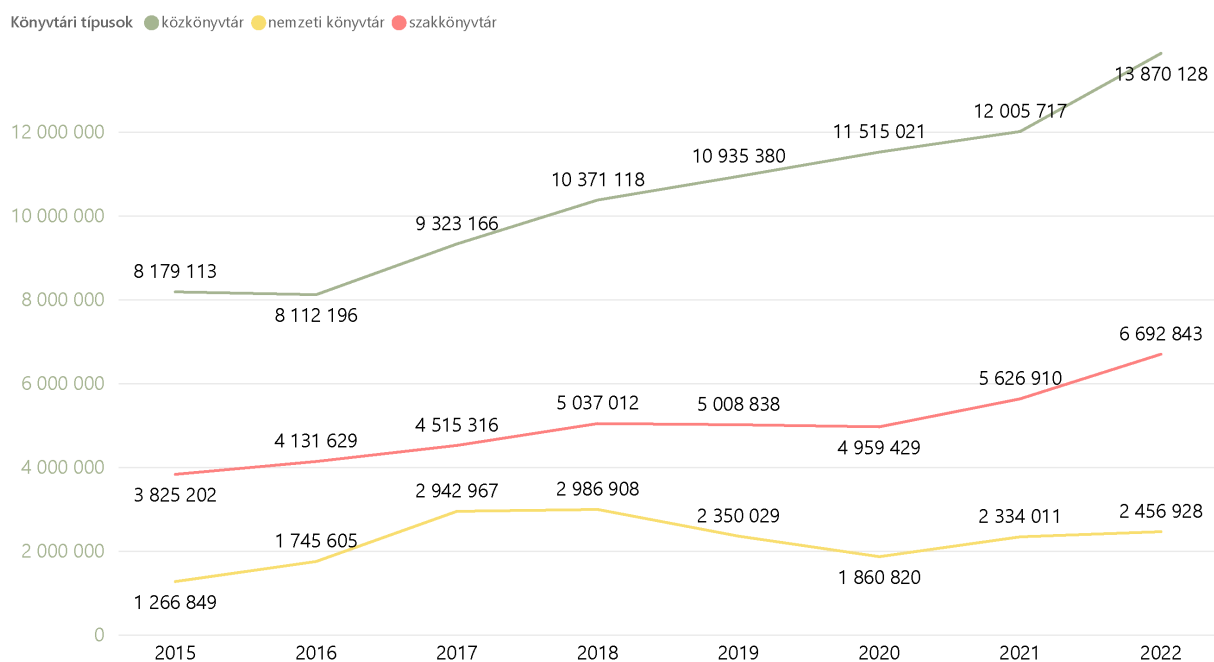
rak fizették ki dolgozóiknak. Esetükben a személyi juttatások éves összege 8,18 milliárd forintról 13,87 milliárdra emelkedett 2015-ről 2022-re. A szakkönyvtárak esetében szintén emelkedés történt, ők 3,83 milliárdról 6,69 milliárd forintra növelték ilyen célú kiadásait. A vizsgált időszak kezdő- és végpontját összevetve a nemzeti könyvtárban szintén jelentős emelkedés figyelhető meg ezen a téren, azonban a 2015 és 2017 közötti erőteljes növekedés után 2018 és 2020 között csökkenésbe fordult a trend, míg a 2021-től regisztrált enyhe emelkedés folytatódott a 2022-es referenciaévben (7. ábra).

ÁLLOMÁNYGYARAPÍTÁSRA FORDÍTOTT ÖSSZEG (EZER FT)

6. ábra Állománygyarapításra fordított összeg (ezer Ft)

A SZEMÉLYI JUTTATÁSOKRA FORDÍTOTT ÉVES BRUTTÓ ÖSSZEG FŐBB KÖNYVTÁRTÍPUSOK SZERINT

7. ábra A könyvtárak által személyi juttatásokra fordított éves bruttó összeg főbb könyvtártípusok szerint (ezer Ft)

ÖSSZEGZÉS, ÉRTÉKELÉS

A KIADÁSOK EMELKEDÉSE:

A kiadások közül legnagyobb mértékben a személyi juttatások összege emelkedett 2021-ben és 2022-ben is. Ennek egy oka lehet, hogy nagyon sok könyvtáros garantált bérminimumot keres, amely 2021-ben 11%-kal, 2022-ben 16%-kal emelkedett. Ezenfelül 2022. január 1-től 20%-os bértömegemelés volt a közművelődési dolgozók körében. Továbbá feltehetőleg a 2021-es bérmozgáshoz az is hozzájárult, hogy 2020. november 1-től megszűnt a közalkalmazotti jogviszonya a könyvtárosoknak, és sokaknak végkielégítést fizettek ki, illetve az az átlagosan 6%-os béremelés, ami még megjelenhetett a 2021-es adatokban is. Ezt megerősíti, hogy jellemzően a na-

gyobb könyvtárakban – ahol több a foglalkoztatott – nőttek nagyobb arányban a bérjellegű kiadások. A dologi kiadás 2022-es emelkedése vélhetően a rezsi-költségek emelkedésének tudható be, amit az energia-veszélyhelyzeti intézkedésekkel próbáltak ellensúlyozni. Ezek nélkül valószínűleg sokkal nagyobb mértékű lett volna a dologi (rezsi jellegű) kiadások emelkedésének a mértéke.

A BEVÉTELI OLDAL EMELKEDÉSE:

A kulturális dolgozók béremelésére 2021-től először 6%-os, majd 20%-os többletforrást biztosított a kormányzat, ami elsődleges oka a bevételek emelkedésének. Ezt megerősíti, hogy a bevételeken belül a „támogatás, kiegészítés és átvett pénzeszköz” sor nőtt a legnagyobb arányban.

FELELŐS KIADÓ Rózsa Dávid, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója

KÉSZÍTETTE Havadi Gergő

LEKTORÁLTA Szüts Etele, Erdélyi Károly

OLVASÓSZERKESZTŐ Horváth Barnabás

INFOGRAFIKA Erdélyi Károly

GRAFIKAI TERV ÉS TÖRDELÉS Kóbor Szilvia

ILLUSZTRÁCIÓ freepik

A KÉZIRAT LEZÁRÁSA 2024. január 8.

2015–2022 (2023. évi szám)

ISSN 2939-7502